

Venus på egen hånd

Køns- og brugslitterære aspekter i pornografi for kvinder

CAMILLA SKOVBJERG PALDAM

Pornografien bruges i et dobbelt formål: vi vil oplyses og ophidses. Den er skabt til det sidste, lover os ikke det første, men vi søger alligevel instinktivt sandheden om kønnet i den, fuld af vilje til viden, samme vilje, der får os til at stille spørgsmål som: Hvad er god pornografi for kvinder? Hvad vil kvinder have? Hvad er det egentlig, der ophidser os? Det er magtpåliggende for os at kortlægge, fordi... ja, fordi det er godt at vide. Kønnet eksponeres overalt, og selvom vi er mere end mætte af lummert lir på ikke mindst tv – vi gider det ikke, ophidses ikke af det, forarges ikke engang – er vi ikke færdige med at tale om sex. Når italesættelsen af det seksuelle fylder så meget i populære tv-serier, som f.eks. *Friends* og *Ally McBeal*, er det næppe dårligt for seertallene. Vi hører om mænds og kvinders lyst, om lystens diversitet og finurligheder: Én er vild med den lidt løse hud under ældre kvinders hager, en anden tænder på at blive rørt i knæhaserne. Det er ikke porno, blot en underholdende markering af lystens mangfoldighed. Hvis vi vil vide mere, må vi opsøge den hårdere vare. Her kommer den anden brugslitterære side af pornografien ind. Vi ønsker ikke en anatomisk lærebog, vi vil også ophidses – og gerne i en sådan grad at det giver os hjælp til selvhjælp. Men hvor udbudet af amerikanske serier synes uendeligt, kan det være sværere at finde pornografi, der virkelig rykker, især hvis man ønsker pornografi for kvinder. Hermed menes ikke pornografi, som begge køn ikke kan nyde glæde af, blot pornografi der på en række punkter bryder den traditionelle pornos enøjede diskurs, som vi kræsent må sige ofte kun formår at fremkalde en vis ligegyldighed. Men hvad er det så, kvinder vil have? Vi vil

lægge ud med at se på nogle af de senere års bud på det, herunder Zentropas erotiske film for kvinder under navnet Pussypower og Eve Enslers *Vaginamonologerne*, for derefter at gribe tilbage til et ældre, men stadig godt eksempel på kvindelig brugslitteratur, nemlig Anaïs Nins *Venusdeltaet*, i en undersøgelse af, hvordan og hvorfor det virker, hvordan mænds og kvinders forhold til sig selv og hinanden fremstilles, og hvordan det får betydning for læserens lyst. Men inden vi spørger Nin og hendes personer til råds om kvinders erotiske præferencer, vil vi med Eve Ensler spørge kønnet selv.

Vaginamonologer og Pussypower

I 1976 skriver Michel Foucault i *La volonté de savoir*: "Blandt vort samfunds bannermærker er der et, som viser det talende køn. Det køn man opsnapper, som man udspørger, og som, på samme tid nødtvungent og veltalende, utrætteligt svarer" (Foucault, s. 83).¹ Fuld af vilje til viden spørger Eve Ensler godt tyve år senere: Hvis din vagina kunne tale, hvad ville den så sige? Og med baggrund i 200 interviews med kvinder om deres køn lader Ensler kønnet udbrede sig over halvandet hundrede sider i *Vaginamonologerne*, som har dannet grundlag for en større vaginabevægelse i USA. Siden 1998 er der blevet fejret "V-dag" med opførelser af *Vaginamonologerne* i en lang række byer samt på over 300 universiteter, ligesom monologerne har været tema i en række talkshows, bannerført af Eve Ensler, der ellers aldrig havde troet, hun skulle "chante ordet vagina med 4000 vilde kvinder i Baltimore eller få 32 offentlige orgasmer pr. aften" (Ensler, s. 19).

Hvordan lærer jeg at elske min vagina? spørger kvinderne i *Vaginamonologerne*, og fortæller om, hvordan kønnet for dem bare har været det 'der-nede'² – noget de har manglet dækkende ord for, ord som afspejlede stolthed over kvindekroppen. "Jeg var bekymret over min egen vagina. Den havde behov for en forbindelse til andre vaginaer – et fællesskab, en vaginakultur" bekender en kvinde (Ensler, s. 35) mellem alle de andre bekendelser. Siden Nancy Friday for mere end tyve år siden skrev om kvinders tillærte fremmedgjorthed over for deres køn, er der åbenbart ikke sket de store ændringer – i hvert fald omfatter vagina-bevægelsen også tusindvis af yngre kvinder, bl.a. et væld af kändisser fra film og tv (herunder Calista Flockhart alias Ally McBeal), der under stor mediebevågenhed mødes for at sige det usigelige: Vagina. Dette lyder umiddelbart som et fænomen, der hører det småbornerte Amerika til, men faktum er, at *Vaginamonologerne* har turneret længe og succesfuldt i Europa, og er her i 2001 også kommet til Danmark i såvel bogform som på teater.

Men hvad er det for en sandhed om vaginaen, som *Vaginamonologerne* fremstiller? Kvinderne smager på den, dufter til den, kigger på den, begejstres over den, lærer at masturbere, og lader den tale: Vaginaen vil have, og den har lyst, og hvis den skulle klædes på, ville den vælge en læderjakke eller en pink boa... Der er ingen grænser. Og jo, så alligevel, for noget mangler. Den højtråbende, bevidstgjorte kusse, der bryster sig af at besidde klitoris – "det eneste organ i kroppen som er skabt udelukkende til nydelse" (Ensler, s. 85) – har åbenbart ikke lyst til at indgå i dialog med det andet køn. I al dens monologiske snak om seksualitet og nydelse, er penetration mærkværdigt fraværende – lidt lesbisk fin-

gerknepperi er, hvad det bliver til. Hvordan kan man i alvor snakke om heteroseksuelle kvinders nydelse med sådan et hul i diskursen? Er det ikke muligt at kombinere kvindelig erotisk selvbevidsthed med lysten til det andet køns forskellighed? Selvfølgelig er det det. Og der er da også mange kvinder, for hvem det hele ikke er så svært og krampagtigt. Kvinder der ikke ser masturbation som en politisk gruppemanifestation, men som en selvfølgelig, integreret del af det erotiske liv. Og en del af disse kvinder søger i masturbatorisk sammenhæng – præcis

som mænd – stimulans i pornografien, og de stiller i stadig stigende grad krav til denne stimulans. Det er blevet klart, at kvinder ikke vil nøjes med Romanbladets bølgende barme og ædle mænd med stålblå øjne. Kvinder vil også se det hele, men er samtidig trætte af traditionel mandeporno. De vil have porno rettet til dem og kræver andet og mere end close-ups af kønsorganer på glittet papir. Det har pornobranchen også noteret sig, hvilket afspejles i opkomsten af erotiske magasiner for kvinder, som f.eks. *Tidens Kvinder*, kvindepornografi på internettet og Zentropas Pussypowerfilm. Men hvad er det så,

FRANZ VON BAYROS

kvinderne vil have? Pornbranchen er tydeligvis i tvivl, og det er morsomt (og forstemmende) at se, hvad den famlende gør for at rette genren til et kvindeligt publikum. Den første Pussypowerfilm, *Constance* (1998), er en seksuel initieringshistorie, hvor den uerfarne Constance møder dominaen Lola og hendes husslave Paw. Det, der skal appellere særligt til kvinder, er måske den konsekvente brug af kondom, startscenen hvor Constance ved nat-tide løber mellem fakler i sin Jane Austen kjole, og så at man i stedet for dialog har valgt at lade en pseudo-lyrisk *voice over* med hang til allitterationer kværne hele filmen igennem, klichéfylt kommen-

terende alt, der foregår i "lysternes og lasternes hule". Det er anstrengt og tåkrummende – filmen blev da også et flop – men det kan næsten kun være disse elementer, der gør, at Zentropa på kassetten skriver "til den erotiske kvinde", for resten af filmen er helt traditionel og er kendetegnet ved kedelig kombinatorik, discountmusik, fellatio i en uendelighed, moneyshots over mave og bryster og en smule orgie og bondage. Det er så inderligt ligegyldigt.

Man må dog undskylde Zentropa med, at det ikke er let. For det er ikke til entydigt at sige, hvad kvinder vil have – de vil have så meget forskelligt. Men man må alligevel forvente, at den traditionelle pornodiskurs bliver revurderet, når man satser specifikt på et kvindeligt marked. Det er ikke nok – som i *Constance* – at lægge en pladderromantisk, poetisk talestrøm hen over det hele, ud fra devisen om, at kvinder er tilfredse, hvis bare man siger lidt sødt og frækt til dem, og så kan man ellers gøre, som man plejer. Hvis man søger en ny, kvindelig, erotisk diskurs, må mere grundlæggende forhold overvejes, som f.eks. forholdet til kroppene og til fortællingen. Vi må forvente at få fortalt historien på en ny måde og få noget nyt at se, herunder en ny positionering af ikke mindst kvinden.

Her er den anden pussypowerfilm *Pink Prison* (1999) langt mere vellykket, og den bryder flere mønstre fra den traditionelle mandeporno. F.eks. har vi her en kvindelig voyeur, der masturberer, mens hun betragter en onanerende mand samt mænd, der har sex med hinanden (ellers et tabu i heteropornografi). Mænd er for en gangs skyld ikke skildret som uendeligt potente – den kvindelige hovedperson bliver afvist, fordi en mand må spare sit krudt til en anden, der venter. Og vi har en scene med en kvinde og tre mænd, der holder sig til intenst kæleri i stedet for den traditionelle tripelpenetration. Derudover er *Pink Prison* fint filmet, har humor, varierer ikke blot stillinger, men også stemninger og mandetyper, og har rent faktisk en handling: en kvindelig journalist ønsker et interview med en fængselsinspektør, som ikke er til at få i tale. Hun bryder ind i fængslet, og vi følger hende på den (erotiske) færd på vej til inspektøren, som alle frygter, og som til slut viser sig at være en kvinde. Det labyrintiske

fængsel er som et computerspil, hvor man ikke ved, hvad der gemmer sig bag den næste dør, og det giver en vis action og suspense. – Ikke fremragende, men trods alt et bud.

Nogen revolutionerende nytænkning er *Pink Prison* dog ikke udtryk for. Alt hvad der netop er blevet fremhævet som brud på en maskulin pornodiskurs, kan man også, og efter min mening meget bedre, finde i Anaïs Nins erotiske noveller *Venusdeltaet* – udgivet 1977, men skrevet allerede 1940-41! Men det er til gengæld også et meget tidligt eksempel på pornografi, der forsøger at skabe et nyt kvindeligt, erotisk sprog – hvis det er det, Nin gør med *Venusdeltaet*. Britta Timm Knudsen skriver i "Spillet om nydelsen", at Nin ikke skriver som en kvinde i sine erotiske tekster og mistænker disse for at være rene spekulationer i mandligt begær (Knudsen, s. 27). Og det er da rigtigt, at novellerne i første omgang blev skrevet for penge, til en mandlig samler og under hans restriktioner om at udelade det poetiske. Alligevel vælger Nin, efter i mange år at have været mindre stolt af novellerne, at de skal udgives, fordi hun, som hun skriver i forordet, ved genlæsning kan se, at hendes egen stemme ikke var blevet helt undertrykt, at hun i utallige passager intuitivt har brugt en kvindes sprog og har set de erotiske oplevelser fra en kvindes synsvinkel (*Venusdeltaet*, s. 14). Det er i høj grad også min oplevelse af Nins noveller.

Den skumfødte Venus

Der er ganske rigtigt elementer af traditionelle kønspositioner hos Nin. Venus' delta er det, der udspringer fra Venus: De forskellige kvindetyper er hendes forgrening, alle er de delmængder af kærlighedsgudinden, og kvinderne lever på mange punkter op til kunstens billede af Venus som erotisk og æstetisk begærsobjekt. Det er smukke, mytiske og erotisk gavmilde kvinder, der klæder sig nøgne for mandens blik. Flere kvinder i bogen arbejder (som Nin selv) som model og skammer sig ikke over nøgenheden, fordi, som en kvinde siger, kunstneren fik hende til at føle, "at min krop ikke var anderledes end mit ansigt, og at jeg bare var som en statue" (*Venusdeltaet*, s. 42). Billedet af kvinden skabes af og

til mandens lyst, som Galathea hos Ovid, der under Pygmalions begærlige befårlinger slår øjnene op for på én gang at se lyset og elskeren: uberørt og overjordisk vågner hun og er beredt. Det er en mandlig fantasi, der også vinder genklang i bogens referencer til den skumfødte Venus, som vi kender fra *Theogonien* af Hesiod, og som så at sige er et rent produkt af den mandlige potens. For skummet, som Venus fødes af, kommer fra Uranus' afskårne lem, som Kronos kaster i havet, efter at have kastreret sin fader for at hjælpe sin moder. Det udødelige kød driver rundt, hvidt skum opstår omkring det, og det er af dette skum, at Venus fødes. Hesiod skriver, at Venus (eller egentlig Aphrodite) bliver kaldt "manddomselskende, fordi hun fremstod af manddommen"³, og flere gange i *Venusdeltaet* kaldes mandens sæd da også skum.⁴

Men kvinder er andet og mere end blot mandlige begærsobjekter hos Nin. Forbindelsen mellem Venus, skum og vand er ikke kun noget maskulint. Tværtimod er vandet som kvindens eget element ledemotiv i *Venusdeltaet*, og vi møder i ét væk kvinder, der bader og vasker sig, ligesom også kvindens kønssaft kaldes skum. I denne forbindelse bliver venusdeltaet billede på vulva, den seksuelt op-hidsede kvindes våde kussedelta. "Således blev Venus født af havet med denne lille kerne fyldt med salt honning, som kun kærtegn kunne få frem af kroppens skjulte indre" (*Venusdeltaet*, s. 27), tænker en kvinde, der betragter sit køn i et spejl. Og netop kvindernes forhold til deres egne fugtige køn er et gennemløbende tema. Væden er tegnet på kvindens lyst (som erektionen er det på mandens) og er så vigtig for kvindeligheden, at den frigide Lilith er fuld af skam, da hun må væde sin mands pik med spyt for at gennemføre samleje. Men det er ellers sjældent et problem hos Nin. Kønnen bliver ofte vådt mod kvindernes vilje, og lysten styrer af og til mere af deres liv, end de egentlig ønsker, hvorfor også en nymfomans græske, mandelokkende sølvbælte – Venus' attributter som spejlet, elskovsbæltet og skummet dukker op gang på gang – bliver kaldt en slavelænke (jf. *Venusdeltaet*, s. 44).

Kønspositioner

Ud over at være erotiseret er kvindelighed på ingen måde noget entydigt for Nin, kvindetyperne i *Venusdeltaet* er utallige. De fleste kvinder har på venusvis mange kærlighedsaffærer, men det er ikke alle, der føler virkelig nydelse, og de søger derfor at blive oplært i elskovskunst af mere erfarne mænd. Dette bærer gerne frugt. Hos Nin lærer kvinden generelt hurtigt, og mange gange beskrives mandens angst for, at han ikke kan leve op til hendes begær, hvis hun lærer for meget.⁵ Han er bange for at vække perversionen i hende, en tanke man også møder hos Freud, der i "Tre afhandlinger om seksualteori" skriver, at den "ukultiverede gennemsnitskvinde" bevarer barnets polymorft perverse anlæg: "Hun kan under almindelige betingelser forblive seksuelt normal, men under ledelse af en behændig forfører vil hun finde behag i alle slags perversioner og fastholde disse til brug for sin egen seksualaktivitet" (Freud, s. 93). Dette frygter kvinderne hos Nin egentlig også. De vil gerne være tro, men ser snart, at deres nyopdagede lyst rækker til langt mere. For at mændene ikke skal føle sig underlegne viser kvinderne kun forsigtigt, hvad de lærer rundt omkring. En undtagelse er her de prostituerede. Linda Williams påpeger i sin fremragende bog *Hard Core*, at "pornografien er en af få populære genrer, hvor kvinder ikke bliver straffet for at kende, forfølge og finde deres nydelse" (Williams, s. 239), og ligeledes er bordellet et af de eneste steder, hvor kvinder aldrig behøver skamme sig over deres seksuelle kompetencer.

Ulig megen mainstream porno, hvor man – van-tro og forbløffet – bliver præsenteret for mænd, der med evigt stålhardt lem stormer hen over siderne, stillingerne og kvinderne, beskrives mænds seksuelle formåen ikke altid som fantastisk hos Nin. Gang på gang udtrykker kvinder deres frustration over mænd, der ikke gider eller ikke er i stand til at tilfredsstille dem, og der er flere indføjte beskrivelser af kvinder, der ligger bitre og utilfredsstillede tilbage efter sex. Nin beskriver også, hvad kvinder (moderligt) overbærende gør og siger, for at mænd ikke skal blive for kede af deres uformåen. Hvilket viser, at vi her har at gøre med pornografi, der bestemt

ikke kun er skrevet til den ukendte mandlige samler, som Nin fortæller om i forordet, men også med-sammensvorent til andre kvinder. Kvinderne bliver ikke altid behandlet lige godt hos Nin, og tit er de for forelskede eller afhængige af de brutale og dominerende mænd til at bryde med dem. Men de grumme mænd får dog sjældent det sidste ord. Fortællingerne ender ofte i en kastrationsbevægelse – om ikke andet kan kvinderne altid ty til andre mænd (eller kvinder), hvis det bliver for træls, og således markere over for sig selv og den elskede, at hans pik ikke er enestående, men udskiftelig.

Dette kunne alt sammen se meget negativt ud over for mændene, men der er dog ikke tale om nogen mandehadende feminisme hos Nin. Kvinder har bestemt ikke nok i sig selv – selvom det ikke skorter på lesbiske scener. Gang på gang siges det, at lesbiske ikke kan opnå samme erotiske højder sammen som en mand og en kvinde, som er skabt til at passe sammen, uden at dette betyder, at erotik blot er noget kropsligt mekanisk. I modsætning til megen mande-pornografi fremhæves intimitet og kærlighed som grundlaget for rigtig god erotik, hvilket tilføjer noget varme til en genre, der ellers ofte er at ligne med et slagtervindues kvalmende grellhed. At relationen mellem de elskende består i andet og mere end det sammenklaskende kød kan også være ganske behageligt i et brugsperspektiv, idet det videreformidler noget af "skønheden, ekstasen og den åndeløse samhørighed", der, som Nin så rigtigt om end lidt patetisk skriver, er en del af en erotisk oplevelse (*Venusdeltaet*, s. 9). Dette er ikke det samme som, at akten absolut skal være blid og poetisk: Kvinderne hos Nin ønsker ikke kun ømme kærtegn, men venter utålmodigt på penetrationen. Ideen om at blive "fyldt ud" er gennemgående i *Venusdeltaet*, og der tales poetisk om kvindens vaginale sang under samleje. Kvinderne er begærligt optaget af penis. De iagttager liderligt en gruppe skotter i kilt eller måler mænd på bulen i deres bukser – størrelsen og hårdheden er bestemt ikke ligegyldig.

Den falliske kvinde

Mandens lem er således i fokus som generator for kvindelig nydelse, men hvad betyder det for det for-

hold, der beskrives mellem kønnene? Mandens erigerede lem som symbol på magt og sandhed har fået mange feminister til at tage afstand fra penis og mandens seksualitet, fordi den næsten pr. definition er blevet opfattet som kvindeundertrykkende, mens kvindens seksualitet som modstykke er blevet fremstillet som antivoldelig og processuel. Et 70'er-værk i denne ånd er Finkielkrauts *Le nouveau monde amoureux* (1977), hvor den kvindelige seksualitet (og ikke mindst orgasme) glorificeres og mytologiseres i en sådan grad, at der ikke bliver tale om en højere grad af lighed, men blot om en omvending af tidligere kønsrollemønstre og koder for seksuelt samvær. Denne politiserede seksualitetsopfattelse afspejles også i de feministiske skolars diskussion om, hvorvidt fellatio er den mest undertrykkende eller den mest magtfulde position (jf. kastrationstruslen) for kvinden, og hermed bliver seksualiteten – uanset diskussionens udfald – underlagt et krav om politisk korrektheds snarere end spontan lyst. Den radikale feminisme bliver mod sin intention kvindeundertrykkende, fordi den gennem sin teoretiseren indskrænker normalitetsfeltet for den "ægte" kvindelige seksualitet. Mange seksuelle aktiviteter bliver kun set som reminiscenser af en mandlig begærsøkonomi, og det ender med, at lesbianisme opfattes som det mest kvindelige – en tendens man også ser i *Vaginamonologerne* – i en naiv forestilling om, at lesbisk sex skulle være blottet for råhed og dominans-spil. Men som Linda Williams spørger: hvis en heteroseksuel kvindes begær er for en mand, og hvis mandens seksuelle forskel primært er at finde i hans penis, hvordan skal vi så repræsentere kvinders lyst i pornografi? (Williams, s. 247). Kan man repræsentere penis, så den ikke repræsenterer fallisk magt og potens? Måske ikke, men det er en misforståelse, at den "falliske magt" skulle være reserveret penis. Som Linda Williams så rigtigt siger, er fallosen i bund og grund ikke virkelig og ikke i nogens besiddelse: "En penis derimod, er et organ som mænd virkelig har. Hard-core pornografi er ikke fallisk, fordi den viser peniser; den er fallisk, fordi den i sin udstilling af peniser antager at vide, at besidde et dækkende udtryk for sandheden om *sex*" (Williams, s. 266-67). Der skulle derfor ikke være noget til hin-

der for, at en aktiv kvindelig seksualitet også skulle kunne være magtfuld, det er et spørgsmål om, hvordan kønnet og kvindeligheden fremstilles. Nin bryder med forestillingen om den passive vagina ved ofte at beskrive kvindens køn som en aktiv mund, der har bevægelige muskler, og som kvinden kan sutte med. Hun bryder med Freuds (og langt senere bl.a. også Baudrillards) forestilling om, at passiviteten skulle være den kvindelige seksualitets anatomiske skæbne (med begrundelsen, at det kvindelige altid vil være defineret ved sin mangel etc.). Kvindens eventuelle problem er for Nin socialt, ikke fysisk. I tråd med dette siger Jessica Benjamin i "A Desire of One's Own", at pigers oprindelige identifikationsobjekt, moderen, ikke er kulturelt artikuleret som seksuelt subjekt, som én der begærer noget for sig selv – tværtimod. Piger har derfor ikke nogen seksuel agent at identificere sig med, og dét er deres problem, ikke at de ikke har nogen penis. Benjamin mener på denne baggrund, at det vi behøver, for at kvinder kan finde deres eget begær, er en kombination af moderskab og seksuel repræsentation (Benjamin, 83-89). Det får vi hos Nin, der skildrer mange falliske mødre, der er stærke, dominerende, erotiske og selvbevidste, hvilket de i fortællingerne giver videre til deres døtre.

Irigaray siger, at kvindens nydelse ikke skal være et valg mellem klitorisaktiviteten og den vaginale passivitet. Nydelsen af det vaginale kærtegn skal ikke erstattes af nydelsen ved klitoriskærtegn. Det handler om at lade en kombination af multiple erogene zoner – klitoris og vagina, læber og vulva... – nedbryde enten/eller, aktiv/passiv dikotomier, som ligger under de falliske seksualøkonomier (Williams, s. 116). Dette svarer til den opfattelse af den kvindelige seksualitet, man finder hos Nin, hvilket nok tydeligst ses i beskrivelserne af kvinder, der har sex med hinanden. Det er netop den decentrerede erogenitet, nydelsens diffuse polyvalens, der her beskrives. Fugtigheden løber kvinderne ned af benene, men hele kroppen nydes, bliver en erotisk zone. Kærlighedsakten er en totalitet: "De var ikke længere kroppe, de var munde og fingre og tunger og sanser" (*Venusdeltaet*, s. 131). Igen har vi forbindelsen mellem Venus, vand og kvindelighed: Rum-

met beskrives som undersøisk, kvinderne som mytiske, og sensualiteten siges at være for stærk for en mand. Dette er den rene, ublandede kvindelige seksualitet i *Venusdeltaet*, som kvinderne dog også formår at tage med ind i hetero-soveværelserne, om end i noget mindre, og mindre skræmmende doser, hvilket ifølge Linda Williams først sker i pornografiske film sent i 1980'erne, hvor der endelig kommer både for- og efterspil, og sex ikke kan siges at finde sted i et enkelt øjeblik eller en enkelt handling (Williams, s. 261).

Ved siden af den selvbevidste, stærke kvindelighed, vi får beskrevet hos Nin, er der masser af plads og overskud til at begære manden og hans lem i al dets væld uden at blive undertrykt af det. Det kan til gengæld blive mændene for meget. I Nins fortællinger bliver de falliske mødres sønner ofte bange for kvindens køn (Nin var stærkt optaget af psykoanalysen og gik selv i terapi hos bl.a. Otto Rank), som f.eks. Miguel, der tror, at hans lem vil blive ædt af vaginaen og derfor bliver homoseksuel:

I hans øjne lignede det en stor våd sulten mund, som han følte, at han aldrig kunne tilfredsstille. [...] Han forestillede sig kvinder som grådige og umættelige væsner, og han følte, at hans lem ville forsvinde i dem for altid.

(*Venusdeltaet*, s. 96)

Adskillige mænd har i *Venusdeltaet* denne angst for den kastrerende kussemund, og der er hos Nin flere eksempler, hvor de ønsker eller forsøger at maltraktere kvindens køn for at eliminere kastrationstruslen.

Heldigvis for bogens brugsaspekt er de fleste mænd fascinerede af kvindens køn. Kussen bliver ofte hos Nin kaldt en blomst – den er smuk, dufter godt, og er noget hemmelighedsfuldt, som man med kærtegn kan åbne og se blomstre. Mændene har lyst til at lære den at kende, og det er drivkraften for deres voyeurisme.

Scientia Sexualis – pornografi som oplysning

Voyeurisme, der udføres som en del af en mandlig research, som har til mål at finde ud af, hvad kvinden virkelig vil have, er især i de seneste årtier ble-

vet meget hyppigt forekommende i pornografien. Men hos Nin er der ikke blot tale om mandlig research. Også kvinden er nysgerrig, både i forhold til sin egen krop og i forhold til mændenes. Vi møder bl.a. en kvinde, der nok aner, at en hypnotisør vil benytte sig af hendes søvn, og som ser det som en chance for at undersøge den mandlige seksualitets natur ved blot at foregive at være i hypnose, så hun voyeuristisk kan følge med i, hvad han gør, hvis han ikke er underlagt nogen forventninger. Kvinden interesserer sig også for, hvordan hun selv fungerer, og hvad manden ser, når han ser hende. F.eks. iagttager kvinden Mathilde (i bedste vagina-bevægelsesånd) sit eget køn i et spejl, men nøjes dog ikke med at kigge i sin selvudforskelse: den kvindelige seksualitet lader sig ikke af-dække visuelt, hvilket også pornbranchen har måttet sande. Ifølge Linda Williams søger man i hard-core film sandheden om kvinden gennem close-ups af hendes køn, men selv i close-up er det ikke til at få visuelt bevis for kvindens orgasme, og derfor vises den i de fleste pornofilm først og fremmest på lydsiden. Kvindens stønnen bliver en hörbar fetich for den kvindelige nydelse, vi ikke kan se. Men denne ofte efter-synkroniserede lyd giver ikke samme sandhedsgaranti som den visuelle ejakulation, der, som Williams siger, er en spektakulær, men trist substitut for kvindens orgasme (jf. Williams, s. 94 og 123-25). Det er et problem, man ikke har på samme måde i litterær pornografi, hvis beskrivelser ikke kan siges at begunstige sprøjtende sperm frem for kvindens nydelse. Dette er måske også med til at gøre den litterære porno til et særligt godt medie for kvinder, der bedre kan tro på f.eks. Nins orgasmebeskrivelser, end på hårdtpumpede medsøstres kærleghedsstønnen på film.

For close-ups, støn og moneyshots er, ligesom litteraturens beskrivelser, ikke kun nydelsesbeviser for personerne på fiktionens plan – de har ofte slet ikke udsyn til dét som fortælleren eller kameraets øje ser – men i høj grad for læseren og tilskueren, der også ønsker at vide sandheden om kønnet. Denne vilje til viden er en del af den *scientia sexualis*, som Foucault beskriver i *La volonté de savoir* som vores samfunds måde at opfatte det seksuelle. Der er en optagethed af det seksuelle, et ønske om at producere sande diskurser om kønnet, at forstå det. Derfor dyrker vo-

res samfund, ifølge Foucault, bekendelsen, fordi det er heraf, man kan vente sandheden produceret – det er næppe tilfældigt, at mange pornografiske værker er udformet som bekendelser. Gennem bekendelsen konstitueres et omfangsrigt arkiv for seksuelle lystfølelser, et uendeligt register, som om det var væsentligt for dette samfund at indskrive kønnet, ikke blot i en lystøkonomi, men også i en videns velordnede system. Når vor epoke er en styrkelse af seksualitetens mest forskelligartede former er det samtidig en rubricering og skemativering af disse former, siger Foucault (jf. Foucault, s. 60-

78). Det er med denne videnslyst, at vi også går til pornografien, og at det skematiserede, rubricerede er underliggende ses ofte helt manifest i den måde, man f.eks. på pornowebsteder kan klikke sig ind på historier i forskellige seksuelle kategorier, ligesom mange blade har monomane temaer.

Nin lader kun i ringe grad de forskellige lyster rubricere; positionerne flyder, personerne bryder ethvert skema i deres flertydighed. På fiktionens plan, i initieringshistorierne, foregår ofte en oplysning, der har karakter af *ars erotica*, som i modsætning til *scientia sexualis* er sandheden om selve nydelsen opfattet som praksis og indhøstet som erfaring. En

sandhed om kønnet, der foregår som en hemmelighedernes overlevering gennem overførsel legeme til legeme, og som ser lysten som hvilende i sig selv, defineret ved sin intensitet, sin varighed og efterklang i legeme og sjæl (jf. Foucault, s. 60-69). Det er denne sandhed om kønnet og nydelsen, som Nin med en grundliggende vilje til viden (paradoksalt) forsøger at formidle. Læsning af erotikka er ofte et tema i fortællingerne – masturbatoren med bogen, der læser om masturbatoren med bogen – og det fremgår, at læseren ofte får en større erkendelse af sin egen seksualitet gennem læsningen. Erotikka virker oplysende. Denne indstilling til erotikka finder man også i Nins dagbog, hvor hun skriver om sit første møde med erotiske bøger:

De overvældede mig. Jeg var uskyldig, før jeg læste dem, men da jeg havde læst dem alle sammen, var der intet, jeg ikke vidste om seksuelle bedrifter. Nogle af dem var velskrevne, nogle rent oplysende og nogle var sensationelle og uforglemmelige. Jeg havde taget min eksamen i erotisk kundskab. (*Dagbog* 1931-34, s. 113).

Denne tilgang til pornografi er velkendt. Pornografien opstiller et mulighedskatalog, som vi erfarings-snyltende ønsker at indoptage opfyldt af spørgsmål om, hvordan den anden bedst tilfredsstilles, hvordan vi kan variere akten, hvordan vi selv kan få mest muligt ud af det. Det er udgangspunktet i denne læsestrategi, der får os til at ville høre alt i mindste detalje, som ikke bare vil vide, at det er godt for aktørerne, men præcis hvor og hvordan tungen, fingeren, pikken bevæger sig, for at det er så dejligt. Man søger oplysning i et ønske om selv at kunne perfektionere og kontrollere den seksuelle akt. Men det er tit et frustrerende indlæringsforløb, for pornografien har ophidselsen snarere end sandheden som mål, og det er derfor ofte nogle noget fordrejede billeder af virkeligheden, den præsenterer for os. Og så bliver man som læser skeptisk, i tvivl og irriteret, for hvad ved forfatteren egentlig om det her, når det er tydeligt, at de kun kan stå på den måde, hvis hun er noget højere end ham, eller at det stillingskift simpelt hen er umuligt i én naturligt glidende bevægelse. Men frustrationen må siges at være selvforskyldt.

Pornografien har aldrig lovet os realisme, men kun en brugsværdi, og den oplysningssøgende læsestrategi yder således ikke sit materiale retfærdighed – det er ikke nødvendigvis frækt med rynkede bryn at overveje om dette og hint egentlig vil kunne lade sig gøre. Bortset fra at det, som Foucault siger, indgår i et kompleks af “viden om lysten, lyst til viden om lysten, videnslyst” (Foucault, s. 83) som ikke skal undervurderes. Foucault skriver:

man må stille spørgsmålet, om ikke scientia sexualis, siden det 19. århundrede – under sin anstændigt positivistiske sminke – i det mindste i visse henseender har fungeret som en ars erotica. [...] Vi har opfundet en ganske særlig lystfølelse: lystfølelsen, der fremkaldes af sandheden om lystfølelsen, lystfølelsen ved at vide noget om den, stille den til skue, opdage den, fascineres ved at se den, udsige den [...].

(Foucault, s. 79-80)

Denne lyst er for mig at se ubestridelig, men det vil nok alligevel være i overkanten at tilskrive den det helt store potentiale i brugslitterær sammenhæng, ligesom det sjældent er den anatomiske detaljerigdom eller samvittighedsfulde realisme i pornografisk litteratur, der virkelig virker, som Nin siger: “hvem har nogen sinde kunnet føle sig ophidset af at læse en klinisk beskrivelse?” (*Venusdeltaet*, s. 9). Ofte er det netop, når pornografien tager os ud af det hverdagslige rum og viser os noget andet – gerne på en fabulerende sanselig måde – at det bliver godt. Og hermed bliver pornografi alligevel et oplysende inspirationskatalog, der giver mulighed for at opleve mere og andet end man i sit liv ville kunne nå, og også en hel del som man slet ikke ville have lyst til i praksis, men som er interessant og foruroligende at stifte bekendtskab med i fiktionens, fantasiens og onaniens univers.

Brugsaspekter

Venusdeltaet er ikke nær så foruroligende, som så meget anden litteratur kan være det, idet lysten er skammeligt ligeglad med materialets moralske og politiske korrekthed. Nogle eksempler på det stærkt foruroligende – hvor fascination, skam, væmmelse og ophidselse strømmer rundt i kroppen under

læsningen – kunne være Nabokovs *Lolita*, hvor man måske i starten godt kan forstå Humbert Humberts forbudte fascination af det bedårende og udfordrende pigebarn, for så at blive slået bagover af medskyldig skamrødme, når det ganske snart udarter. Eller Batailles *Histoire de l'œil* med sit dragende billedunivers, der også går helt over gevind, men starter ud helt tilforladeligt. Hvem husker ikke scenen, hvor Simone sætter sig i en tallerken mælk – "Tallerkenen er lavet til at sætte sig i", siger hun koket og gør det. I en opsætning af *Histoire de l'œil* på Volksbühne i Berlin⁶ sjaskede mælken ud over publikum, da en yderst indtagende Simone satte sin søde bagdel i tallerkenen, mens resten af scenen drev af rå æg. Forunderligt herligt – men lige så godt på skrift. Ikke at det nødvendigvis er vildt ophidsende, men at det er stærkt erotisk, er ikke til at komme uden om. Her er det billedet, der virker på os. Mælken er mere end blot en drik. Den griber som billede ned i os og har en umiddelbar og voldsom virkning. Tænk her på Kristeva, der i *Pouvoirs de l'horreur* effektivt tager udgangspunkt i skindet på mælk i sin udredning om det abjekte. Og tænk også på Kafka, der drømte om at se Milena sidde i haven i en flugtstol med ikke mindre end 10 glas mælk inden for rækkevidde (sic!). At skrive det til sin elskede. Det er da fantastisk.

Det foruroligende finder man også i god gedigen pornografi som Restif de la Bretonnes *Anti-Justine* (1798), hvor det er det prægtigt svulstige sprog, der pirrer. Personerne har muntre navne som Cupidonnet, Vitnègre og Poilsoyeux og det hele glider med en lethed og selvfølgelighed hjulpet på vej af franske ord som *enconner/enculer* og *deconner/deculer*, der kræver mere klodsede omskrivninger på dansk. Restif skriver sig med *Anti-Justine* op mod Sades *Justine*, og hans seksualfilosofi er, at alle skal kunne lide det, der foregår. Her bliver det også slået fast, at barnets seksualitet og kvindens nydelse og klitoris-orgasme ikke er noget, der opdages i det 20. århundrede. I *Anti-Justine* nævnes klitoris flere gange og der bedrives cunnilingus i ét væk. Safterne driver, og når piger og kvinder i alle aldre så kommer under stønnen og spjætten, kalder de på far – for det er ham, der konstant lægger tunge til i denne lange incesthi-

storie, og så er det, at man som læser af i dag ikke ved, hvad man skal mene. Ligeledes hos Mutzenbacher, hvor fortællingen er en mærkelig blanding af en lystfuld skildring af den unge Josefines umådelige liderlighed og en rå beskrivelse af den underliggende sociale tragik, og veksler mellem at være dybt frastødende (bl.a. en grusom incesthistorie) og noget af det mest ophidsende litterære pornografi man kan tænke sig.

Nin har slet ikke denne farlighed. Selvom vi hen mod slutningen af *Venusdeltaet* i hurtigt tempo får smagsprøver på gruppesex, analsex, analsex, nekrofil, analsex, incest og lidt s/m, er det stadig i den blødere boldgade. Universet er langt mere hjemligt og realistisk end i ovennævnte pornografiske klassikere. Selv når Nin kaster sig ud i det orientalske og eksotiske, hvor handlingen bliver henlagt til varmere himmelstrøg med opiumshuler, røgelse, haremskvinder og sorte mænd, så kender vi denne ikonografi, der inkarnerer det fremmedartede, lidenskabelige og mystiske, så godt, at også dét virker fortroligt. Williams skriver, at fordringen for pornografi for kvinder er at skabe et trygt sted, hvor de kan indgå i sex uden skyld eller frygt (Williams, s. 264). Det lyder umiddelbart kedeligt, men jeg vil hævde, at det er det, Nin giver os på en ganske fornuftig måde.

Det er ikke støn, dirty talk eller vilde overskrifter, der gør *Venusdeltaet* til god brugslitteratur. Nins force er, at hun forstår at fortælle en historie. Hendes erotiske noveller er ikke stor kunst og prætenderer ikke at ville andet end at ophidse. De har ikke andet motiv. Men de virker, og virker godt, som brugslitteratur, fordi Nin bruger plads på at bygge en historie op frem for blot at gå lige på. Vi kender alle pornoplottet af typen: kvinde kommer ind til mand på kontor, siger hej og tager sit tøj af. Manden og kvinden har sex med hinanden på forskellige måder. Dette kan sagtens være en helt rimelig adfærd, som ikke behøver yderligere anledning end pludselig lyst, men når vi læser om det, må vi ledes ind i historiens rum for at komme med på dens beat. Hos Nin er der altid en stemningsopbyggende kontekst, en forførelse eller i det mindste en positionering, før det bryder løs. Vi bliver forført

med historiens personer. Opbygger vores lyst sammen med dem. Det er ikke sofistikeret persontegning, Nin kaster sig ud i, men vi får nok at vide til at kunne indleve os i deres univers. Hvilket i pirringsøjemed er ganske glimrende. Man taler ofte i pornoteorien om den anonyme "testpik", der virker som identifikationsobjekt for den mandlige porno-bruger. Det virker måske noget anderledes for kvinder. En kusse i close-up virker ikke som et spejl, der får én til begejstret at tænke: se hvad jeg kan, og hvor gør jeg det dygtigt. Vi vil indleves i personer og ikke i legemsdele, og det er her, at fortællingerne's kønspositioner får betydning for brugsværdien. Det ophidsende er ikke, at vi pænt kan sige, vi hos Nin præsenteres for mere egalitære og reciproke seksuelle relationer end i så megen anden pornografi. Det ophidsende er, at nedbrydningen af grænserne mellem kønnene giver os et meget rigere spektrum af identifikationsobjekter, end vi ellers har, samt at denne diversitet er drevet af nydelse og nysgerrighed, frem for af ren kombinatorik, som hos f.eks. Sade. Hos Nin er der en leg med roller, bi- og homoseksualitet. Der er kvindelige og mandlige voyeurer, aktive og passive kvinder og mænd, kvindelig og mandlig seksuel initiering. Kvinder, der har noget at skulle have sagt uden derfor at blive udstyret med pisk og latex. Erotisk stolte kvinder, der er tilfredse med sig selv, og som netop derfor kan nyde og begære den anden. Kvinder, der ikke bare lader sig udforske, men også selv ønsker at betragte og undersøge. Kvinder, hvis orgasmer er overbevisende, fordi vi ligeledes hører om de frigide og dem der simulerer. Ligesom beskrivelsen af god sex bliver overbevisende, fordi vi også hører om det ligegyldige, frustrerende knald. Det er pornografi, der påpeger sammenhængen mellem god sex og kærlighed uden hermed helligt at fornægte, at sex også handler om dominans eller at fuldstændig anonym og spontan elevatorsex også kan være dragende. Derfor er *Venusdeltaet* pornografi man kan få glæde af, også hvis man først lige er ved at vænne sig til at sige vagina.

Noter

1. Oversættelsen af dette og de følgende citater fra *La volonté de savoir* er fra: Foucault, Michel: *Viljen til viden*, Det lille Forlag, 1994. Sidehenvisningerne refererer også til denne udgave.
2. Julia Kristeva brugte netop betegnelsen "la-bas" i sine forelæsninger i 1996, når hun omtalte kvindens køn. Men i hendes tilfælde var der givetvis tale om noget helt andet end fremmedgjorthed. Når Kristeva med et lille nik med hovedet sagde "la-bas", var det en deiktisk markør, der rettede auditoriets opmærksomhed mod det specifikke køn Madame K. bar rundt på under den lidt for tætsiddende, kongebåls spadseredragt. Det gjorde hende til Kønnen, Kvinden, Moderen etc. – hvilket angiveligt passede hende meget godt.
3. Hesiod: *Theogonien*, vers 200. En lille filologisk krølle er, at Venus' tilnavn i litteraturen ofte er "philommeidea" (den der elsker smil), mens Hesiod her skriver "philommeidea" (den der elsker kønsdelene). Et enkelt "i" til forskel, og at det ikke er tale om en fejl, ses klart af den efterfølgende forklarende bisætning.
4. I lyset af Hesiods fortælling giver det unægteligt hardcore konnotationer, når Venus siden i utallige digte vrider skummet af sine lokker.
5. Spørgsmålet om at kunne "lære for meget", bliver ikke rejst hos Nin, når det handler om sex mellem unge drenge og ældre kvinder. I denne konstellation er der heller ikke tale om kærlighedsforhold, men om ren initiering uden langtidsperspektiv.
6. *Histoire de l'œil* indgik som anden akt af *Das obszöne Werk: Caligula*, Volksbühne, Berlin, 2000.

Litteratur

- Benjamin, Jessica: "A Desire of One's Own: Psychoanalytic Feminism and Intersubjective Space", in: Lauretis, Teresa (ed.): *Feminist Studies/Critical Studies*, Vol. 8, Indiana University Press, 1986
- Ensler, Eve: *Vaginamonologerne*, Aschehoug, 2001 (*The Vagina Monologues*, 1998)
- Foucault, Michel: *La volonté de savoir, Histoire de la sexualité I*, Gallimard, 1976
- Foucault, Michel: *Viljen til viden, Seksualitetens historie I*, Det lille forlag, 1978
- Freud, Sigmund: *Afhandlinger om seksualteori*, Hans Reitzels forlag, 1985
- Hesiod: *Theogonie – Griechisch/Deutsch*, Reclam, 1999
- Knudsen, Britta Timm: "Spillet om nydelsen", in: *Cekvi-naNyt*, nr. 2, s. 27-32, Århus, 1997
- Nin, Anaïs: *Dagbog 1931-34*, Lindhardt og Ringhof, 1978
- Nin, Anaïs: *Delta of Venus*, Harcourt Brace Jovanovich, 1977
- Nin, Anaïs: *Venusdeltaet*, Lindhardt og Ringhof, 1982
- Williams, Linda: *Hard Core – Power, Pleasure, and the "Frenzy of the Visible"*, University of California Press, 1999